

تبیین رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان با میانجی‌گری انگیزش تحصیلی

حمید همرنگ^۱

افسانه قنبری پناه^۲

خدیدجه ابوالمعالی الحسینی^۳

مژگان سپاه منصور^۴

چکیده

زمینه: انسان توانایی‌های مختلفی دارد. یکی از این توانایی‌ها خلاقیت است. حل مسئله و خلاقیت در بالاترین سطح فعالیت‌های شناختی انسان قرار دارند و ارزشمندترین غایت‌های پرورشی و اهداف آموزشی به حساب می‌آیند. خلاقیت یکی از مهم‌ترین عواملی است که با سازگاری تحصیلی رابطه دارد و به معنای وحدت بخشیدن به همه کارهای انسان است و بی‌تردید هدف عمده نهادهای آموزشی و پرورشی ایجاد توانایی حل مسئله و خلاقیت در دانش‌آموزان است.

هدف: هدف از پژوهش حاضر تبیین رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان با میانجی‌گری انگیزش تحصیلی بود.

روش: به منظور نیل به هدف پژوهش ۵۴۲ نفر از دانش‌آموزان که از آن تعداد ۲۶۸ نفر دختر و ۲۷۴ نفر پسر در دبیرستان‌های شهرستان رباط کریم در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ مشغول به تحصیل بودند؛ انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به شیوه تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شد. شرکت کنندگان ۲۶۸ دختر و ۲۷۴ پسر، پرسشنامه‌های، خلاقیت عابدی (۱۳۷۲)، سازگاری تحصیلی بیکروسریاک (۱۹۸۹)، انگیزش تحصیلی والرند و همکاران (۱۹۹۲) را تکمیل کردند. روش تحقیق از نوع توصیفی-همبستگی و از لحاظ تحلیلی از نوع معادلات ساختاری بود و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل‌یابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Amos استفاده شد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان داد، مدل ساختاری رابطه خلاقیت و سازگاری تحصیلی با میانجی‌گری انگیزش تحصیلی با داده‌های گردآوری شده برازش داشت. اثر مستقیم خلاقیت بر سازگاری تحصیلی

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران hamid.ha94@yahoo.com

۲. استادیار و عضو هیئت علمی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) af-ghanbary@yahoo.com

۳. دانشیار و عضو هیئت علمی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران Sama.abolmaali@rian.ac.ir

۴. دانشیار و عضو هیئت علمی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران drsepahmansour@yahoo.com

معنادار بود. در اثر غیر مستقیم خلاقیت و انگیزش تحصیلی و ابعاد آن، خلاقیت با سازگاری تحصیلی رابطه مثبت و معنادار داشت. همچنین رابطه انگیزش درونی و بی‌انگیزگی با سازگاری تحصیلی معنادار بود ولی رابطه انگیزش تحصیلی بیرونی با سازگاری تحصیلی غیر معنادار بود. رابطه بی‌انگیزگی معنادار ولی منفی بود. **واژه‌های کلیدی:** خلاقیت، انگیزش تحصیلی، سازگاری تحصیلی.

پیشگفتار

شناخت و مطالعه عوامل مؤثر بر سازگاری تحصیلی، به عنوان شاخصی از میزان یادگیری آموزشگاهی فرد، محور عمده پژوهش‌های روانشناسی تربیتی را تشکیل می‌دهد که از مهم‌ترین این عوامل موضوع خلاقیت است (زارعی و سرداری، ۱۳۹۴). از ویژگی‌های تفکر بشری برخوردار از قدرت خلاقیت و نوآوری است که به واسطه آن اختراعات بشری صورت پذیرفته است. روانشناسان معمولاً خلاقیت را شکلی از حل مشکل تعریف می‌کنند که خصوصیت آن ارائه راه حل‌های نو و مفید برای مشکلات علمی یا عملی است (کوپایه-ئیها، حسینی و رضوی نعمت الهی، ۱۳۹۲). جهانی که در آن زندگی می‌کنیم به سرعت در حال تغییر و نو شدن است و پیش‌بینی این که فرزندانمان در آینده با چه مسائلی روبرو می‌شوند امری بسیار دشوار است. می‌توان گفت برای این که بتوانند در بر خورد با مسائل متنوع و گوناگون آینده موفق ظاهر شوند، باید از تفکری خلاق بهره ببرند (سیمونتون^۱، ۲۰۰۴ به نقل از بدری، شیخ، احمدی و طباطبایی^۲، ۱۳۹۲). والاس^۲ (۲۰۰۳) در پژوهش خود نشان داده که در کلاس‌های خلاق فکر بیش از حافظه ارزش دارد. حل مسئله و خلاقیت در بالاترین سطح فعالیت‌های شناختی انسان قرار دارند و از ارزشمندترین غایت‌های پرورشی و هدف‌های آموزشی به حساب می‌آیند. در واقع هدف عمده تمامی نهادهای آموزشی و پرورشی ایجاد توانایی حل مسئله و خلاقیت در دانش‌آموزان است. خلاقیت از جمله متغیرهایی است که در

1. Simonton
2. wallas

فرآیند یادگیری و تعلیم و تربیت بسیار تأثیرگذار است. از اهداف مهم آموزش و پرورش، پرورش استعدادهای خلاق است؛ بنابراین توجه به این توانایی دانش‌آموز و تأثیر آن بر فرآیند یادگیری و متغیرهای میانجی آن ضروری به نظر می‌رسد. از دیدگاه برخی از محققان از جمله جنیسون؛ بارون و هرینتون؛ خلاقیت یعنی یافتن راهکارهای تخیل‌آمیز و نوآورانه برای تک‌تک کارهایی که انجام می‌دهیم (کاولی^۱، ۲۰۰۵ به نقل از برون، حیدری، بختیار پور و برون، ۱۳۹۲). خلاقیت سازه‌ای است که با مؤلفه‌های هیجانی درهم آمیخته است. از نظر سانتراک^۲، ۲۰۰۳، خلاقیت توانایی اندیشیدن درباره امور به راه‌های تازه و غیرمعمول و رسیدن به راه‌حل‌های منحصر به فرد برای مسائل است. تورنس^۳، ۱۹۹۸، خلاقیت را به عنوان سازه‌ای فرض می‌کند که چهار عنصر سیالی، انعطاف‌پذیری، اصالت و مهارت را در بر می‌گیرد. وی در تعریف سیالی، به تعداد کل عقاید و پاسخ‌های مرتبط، معنادار و قابل تفسیر اشاره دارد. نمره بالا در سیالی، معرف تعداد کل عقاید یک شخص در ارتباط با محرک خاص است. در حالی که انعطاف‌پذیری، به تعداد طبقات متفاوت از پاسخ‌های متفاوت معطوف است. فردی که نمره بالایی در انعطاف‌پذیری به دست می‌آورد در رویارویی با یک مسئله، به زوایای متفاوت توجه کرده و طبقات متنوعی را ارائه می‌کند. اصالت که با پاسخ‌های غیرعادی همراه است و همواره از لحاظ آماری به پاسخ‌های نادر تأکید دارد معرف اکتشاف سازنده و تفکر اصیل است. استرنبرگ^۴ بیان می‌کند که خلاقیت مفهومی تک‌وجهی نیست و معتقد است، توانایی‌های چند بعدی شناختی و هیجانی عامل پدیدآیی خلاقیت‌اند (استرنبرگ^۴، ۲۰۱۲). خلاقیت از آن دسته عواملی هست که می‌تواند در نقش تسهیل‌کننده و هم در نقش بازدارنده سازگاری تحصیلی ظاهر شوند. به این صورت که توجه به استعدادهای خلاقانه افراد و فراهم کردن زمینه بروز این استعدادها. موجب گسترش خلاقیت

1. Caveli
2. Santrok
3. Torance
4. Strnberg

و نوآوری شده و در نتیجه سازگاری تحصیلی دانش آموزان نیز تحت تأثیر خلاقیت آنها افزایش خواهد یافت. بر این اساس این تعریف آوریل^۱، پنج مفهوم اساسی را برای خلاقیت مطرح می‌کنند، (۱) تخیلی بودن (۲) داشتن روش (۳) تعقیب هدفمندان (۴) ابتکاری بودن (۵) ارزشمندی، که هر کدام بخشی از جریان خلاقیت محسوب می‌شوند. اغلب رویکردهای اخیر خلاقیت را شامل توانایی تشکیل تداعی‌های جدید بین پدیده‌ها می‌دانند به نحوی که منجر به تولید ایده‌های جدید در قالب طرحواره‌های جدید شود (یلدیمی^۲، ۲۰۱۰). مفهوم خلاقیت در حیطه هیجان‌ات از سال ۱۹۸۶ با فعالیت آوریل آغاز شد و به این فرآیند به عنوان حیطه‌ای جدید در بحث تعامل هیجان و شناخت توجه می‌شود.

تقسیم‌بندی‌های متعددی از خلاقیت شده که یکی از آنها خلاقیت را به دو صورت شناختی و هیجانی از هم تفکیک می‌کند. خلاقیت شناختی توانایی و ظرفیت فرد برای تولید ایده‌ها، آثار و محصولات نو و ابتکاری را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر این نوع خلاقیت موجب می‌شود تا فرد انطباقی جدید با شرایط و موقعیت‌های محیطی به گونه‌ای غیر مرسوم ولی مفید پیدا کند. از سوی دیگر خلاقیت هیجانی به معنای ابراز خود به روشی جدید است که بر اساس آن خطوط فکری فرد بسط یافته و روابط میان فردی او افزایش می‌یابد (نانلی و آوریل، ۲۰۱۰). آیزنک^۳ (۲۰۰۴) معتقد است خلاقیت فرآیند روانی است که منجر به حل مسئله، ایده‌سازی، مفهوم‌سازی، ساختن اشکال هنری، نظریه‌پردازی و تولیداتی می‌شود که بدیع و یکتا باشند. به این دلیل خلاقیت ویژگی برجسته و مطلوب است و یکی از آرزوهای بزرگ آموزش و پرورش تربیت دانش آموزان خلاق است. در این راستا شناسایی عوامل مؤثر بر خلاقیت جامعه را برای رسیدن به این اهداف کمک می‌نماید. در ارتباط با عوامل مؤثر بر خلاقیت برخی از صاحب نظران مجموعه‌ای از عوامل شناختی: استعداد، متغیرهای

1. Averil
2. Yilidmiri
3. Eysenk

محیطی، عوامل اجتماعی و متغیرهای انگیزه، مخصوصاً انگیزه درونی را مهم دانسته‌اند (فیروزآبادی، ۱۳۹۴).

خلاقیت، یکی از عواملی است که با سازگاری تحصیلی رابطه دارد و به معنای توانایی دیدن و پاسخ دادن است. خلاقیت زمینه‌ساز سازگاری تحصیلی بوده و از طرف دیگر افراد سازگار و با مهارت در روابط اجتماعی از توان خلاقیت و نوآوری بیشتر برخوردار هستند. سازگاری، شرایط یا حالتی است که در آن، رفتار فرد با نیازهای فرهنگ یا جامعه‌ای که به آن تعلق دارد منطبق می‌شود و فرد احساس می‌کند که نیازهایش برآورده شده‌اند و یا برآورده خواهند شد (زارعی و میرهاشمی ۱۳۹۱). سازگاری به توانایی فرد در تطابق با محیط اطرافش اشاره دارد. سازگاری می‌تواند در حیطه‌های مختلفی مطرح شود و ابعاد اجتماعی، خانوادگی، عاطفی، تحصیلی و... را شامل شود. بر اساس رویکرد یادگیری، سازگاری مجموعه‌ای از رفتارهای آموخته شده است و ناسازگاری زمانی به وجود می‌آید که فرد مهارت‌های لازم برای تطابق با مشکلات روزمره زندگی را یاد نگرفته باشد. سازگاری تحصیلی یکی از ابعاد کلی سازگاری روانی-اجتماعی مورد توجه پژوهشگران تعلیم و تربیت بوده است. سازگاری تحصیلی به مجموعه واکنش‌هایی گفته می‌شود که به وسیله آن فرد آماده می‌شود تا پاسخی موزون و هماهنگ با شرایط مدرسه و فعالیت‌هایی که آن محیط از وی می‌خواهد ارائه نماید. در واقع سازگاری تحصیلی شامل رضایت از مدرسه، پیشرفت تحصیلی، مورد احترام معلم بودن، ارتباط حسنه با سایر دانش‌آموزان، نظر مسئولین مدرسه نسبت به عملکرد دانش‌آموز و ... می‌شود (اسکات و اسکات، ۲۰۱۰، به نقل از وحدتی، حجت خواه و رشیدی، ۱۳۹۵). همچنین سینها و سینگ^۲ (۲۰۱۲) سازگاری تحصیلی را ثبات عاطفی و جسارت در روابط اجتماعی و نیز علاقه به تحصیل و محیط آموزشی در فرد می‌دانند که باعث انطباق متوالی با تغییرات و ایجاد ارتباط بین خود و محیط شده و هر

1. scote

2. Sinhasingh

دانش آموز باید هدف‌های تحصیلی خود را با توجه به چارچوب اجتماعی و فرهنگی تعقیب می‌نماید (بهادری خسروشاهی و حبیبی کلیر، ۱۳۹۶). همچنین از نظر بالتر^۱ (۲۰۱۲) سازگاری تحصیلی ناظر بر توانمندی فراگیران در انطباق خود با شرایط و الزامات تحصیل و نقش‌هایی است که محیط آموزشی به عنوان یک نهاد اجتماعی فراروی آنها قرار می‌دهد. مفهوم وسیع سازگاری تحصیلی مشتمل بر چیزی غیر از توان بالقوه تحصیلی دانش‌آموزان است. روسر، الکس و سامروف^۲ (۲۰۱۲) دانش‌آموزانی که در امر سازگاری با مشکل مواجه می‌شوند به احتمال زیاد، در سایر ابعاد زندگی نیز دچار مشکل خواهند شد، سازگاری تحصیلی با ورود نوجوان به دوره متوسطه اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. معمولاً مشکلات در طی سال‌ها روی هم انباشته می‌شوند و پس از طی سنوات الزامی تحصیل یا عبور از مرز سنی تعیین شده به ترک تحصیل می‌انجامد. همچنین در بسیاری از موارد زنجیره کاملی از رویدادهای قبلی مانند ناسازگاری تحصیلی و عاطفی و اجتماعی در مدرسه و به طبع داشتن نمرات ضعیف و مردود شدن نهایتاً منجر به ترک تحصیل می‌شود (حیدری، حسینیان و رسولی^۳ ۱۳۹۵). از سوی دیگر یکی از اهداف آموزش و پرورش در همه جوامع، ایجاد انگیزش تحصیلی است. انگیزش تحصیلی نیز یکی از عوامل مهمی است که با سازگاری تحصیلی رابطه دارد. انگیزش تحصیلی به فرآیندهای درونی گفته می‌شود که فعالیت‌ها را تحریک می‌کنند و با هدف دستیابی به دستاوردهای تحصیلی خاص تداوم می‌یابند (آریپاتامانیل^۴، ۲۰۱۱). انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان به عنوان عامل پیش‌بینی‌کننده کیفیت کار آنها در مدرسه و چگونگی اجتناب یا استقبال از تکالیف محسوب می‌شود (ریو^۴، ۱۹۸۸، ترجمه سید محمدی، ۱۳۹۶). نظریه خودتعیین‌گری یک نظریه انگیزشی است که به صورت نظام‌مند، نیازهای پویشی، انگیزشی، عاطفی و بهزیستی انسان را در بافت

1. Balter
2. Roseraleks&somrof
3. Aripatamanil
4. Rio

ضروری و بلاواسطه ای اجتماع، توضیح و تبیین می‌کند. در این نظریه انگیزش به انواع مختلفی تقسیم می‌شود. انگیزش درونی به انگیزه ای اشاره دارد که افراد را به صورت خودجوش و درونی به انجام تکلیفی خاص به حرکت وا می‌دارد و سوای از پاداش‌های بیرونی انجام خود تکلیف برای فرد ارزشمند و رضایت بخش است. انگیزش بیرونی به انگیزه ای اشاره دارد که افراد را به خاطر پاداش‌ها و تقویت‌های بیرونی مجبور به انجام یک تکلیف می‌نماید. وقتی افراد به صورت بیرونی برانگیخته می‌شوند برای به دست آوردن چیزی بیشتر از لذت خود عمل یا تکلیف فعالیت می‌کنند (دسی و رایان^۱، ۲۰۱۲، به نقل از برومند اعلم، ۱۳۹۶).

انگیزش تحصیلی به یک شاخص رقابتی برای آینده کودکان و نوجوانان تبدیل شده و از مهم‌ترین اهداف فرآیند آموزش و یک مکانیسم کلیدی است که از طریق آن نوجوانان در مورد استعدادها، توانایی‌ها و شایستگی‌های خود که بخش مهمی از توسعه آرمان‌های حرفه‌ای است، آگاهی پیدا می‌کنند و به نظر می‌رسد که با آرمان‌های حرفه‌ای در نوجوانی مرتبط است. به نظر می‌رسد که انگیزش تحصیلی اولیه دانش‌آموزان در خلاقیت و سازگاری تحصیلی آینده آنان تأثیر بسیاری دارد؛ بدین معنا که انگیزش تحصیلی از جمله مباحثی است که در محیط‌های آموزشی، بویژه مدارس مهم قلمداد شده است به گونه‌ای که از آن به عنوان یکی از شاخص‌های پیش‌بینی ارتقاء و موفقیت در فعالیت‌های علمی یاد می‌شود (سوباهش و همکاران^۲، ۲۰۱۲، به نقل از معروفی، پور جمشیدی و مرادی ۱۳۹۵).

انگیزش را می‌توان به عنوان یک فرآیند مداخله‌کننده یا یک حالات درونی جاندار دانست که فرد را وادار یا ترغیب به عمل می‌کند. به عبارت دیگر می‌توان گفت که انگیزش نیرویی است که به رفتار نیرو می‌دهد و آن را هدایت می‌کند. همان گونه که نیرو اشیا را به حرکت در می‌آورد انگیزش نیز شخص را به حرکت در می‌آورد. انگیزش در دو سطح قابل

1. Desirayan
2. Subahash

بررسی است: انگیزش عمومی و انگیزش اختصاصی؛ انگیزش عمومی برای یادگیری، گرایشی با دوام و گسترده برای تلاش در کسب دانش و تسلط بر مهارت‌های مربوط به یادگیری است. در این معنا انگیزش عمومی با مفهوم سازندگی اریکسون همخوانی دارد. با دوام بودن بسیار مهم است یعنی ادامه دار، پایدار بودن و درونی بودن؛ زیرا انگیزش عمومی وقتی ایجاد شد در تمام دوره مدرسه تا دانشگاه، در محیط کار و موقعیت‌های زندگی واقعی ادامه خواهد یافت. ویژگی "گسترده" حائز اهمیت است؛ زیرا انگیزش عمومی نقش میان بر زدن را در برنامه درسی دارد. هر چند ممکن است از یک کلاس تا کلاس دیگر تفاوت داشته باشد. انگیزش اختصاصی برای یادگیری، به یادگیری یک درس خاص از سوی دانش آموز نیرو می‌دهد و معمولاً وابسته به عوامل بیرونی است. تفاوت این دو انگیزش در این است که انگیزش عمومی در درون دانش آموز است و حاصل تاریخچه درازی از تجربیات با مدرسه و کلاس درس است. اما انگیزش اختصاصی بیشتر بستگی به معلم و محتوای درس دارد (کریمی، ۱۳۹۵). انگیزش تحصیلی نیز از جمله عوامل مهم و تعیین کننده موفقیت در نظام آموزشی است. علی رغم اینکه الگوها و نظریه‌های متعددی جهت تبیین انگیزش تحصیلی ارائه شده است لیکن امروزه دیدگاه شناختی نسبت به سایر دیدگاه‌ها از حمایت پژوهشی بیشتری برخوردار است. در دیدگاه شناختی فرض بر این است که جنبه‌های شناختی مهم ترین عامل تعیین کننده انگیزش تحصیلی هستند. از سوی دیگر، یافته‌های پژوهشی خاطر نشان ساخته اند که در بین مشکلات دانش آموزان نگرانی نسبت به وضعیت تحصیلی و شغلی آینده از اهمیت خاصی برخوردار است. همان طور که مونه (۱۹۵۰) نیز در طبقه بندی خود که از مشکلات نوجوانان به دست داده است، به مشکلات تحصیلی، اقتصادی و اجتماعی آنان اشاره کرده است (شهرابی، ۱۳۹۵).

سازگاری تحصیلی و انگیزش تحصیلی^۱ دو شاخص مهم در موفقیت دانش‌آموزان و رشد سالم آنان محسوب می‌شود. طی چند دهه محققان و روانشناسان عواملی را که در انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نقش داشته بررسی کرده‌اند. در بسیاری از تحقیقات نشان داده‌اند ویژگی‌های روانشناسی، متغیرهای خانوادگی، محیط فرهنگی، اجتماعی، به طور چشمگیری انگیزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. با وجود این هنوز دانش کافی درباره اینکه چرا دانش‌آموزان انواع گوناگونی از انگیزش و همچنین سطوح متفاوتی از عملکرد تحصیلی را دارا هستند در دست نیست (اکوملاف، آگانمکینوفاسوتو^۲، ۲۰۱۳). دوره نوجوانی و جوانی مرحله مهمی از انتقال زیست‌شناختی، روانشناختی، اجتماعی، اقتصادی برای افراد است که هدف اصلی آن مهیا شدن برای آینده است. در طول این دوره انگیزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی، سازگاری تحصیلی جنبه‌های مهم و حیاتی برای رشد روانشناختی نوجوانان و جوانان محسوب می‌شود. در این راستا، در مطالعاتی که در زمینه ارتباط خلاقیت و سازگاری تحصیلی و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان صورت گرفته، چندین یافته مهم بدست آمده است که مهم‌ترین آنها، این است که خلاقیت در پیشرفت و سازگاری تحصیلی آنها حتی بیشتر از توانایی خود سنجی دانش‌آموزان تأثیر دارد. شکست تحصیلی جمع بسیاری از دانش‌آموزان تحت پوشش آموزش و پرورش با وجود صرف سرمایه‌های فراوان دولت و خانواده‌ها پدیده‌ای زیانبار است که متعاقب آن بی‌انگیزگی، ناسازگاری فردی-اجتماعی را دامن زده و آنان را به سوی کسب رفتارهای منفی سوق داده مانع از رشد توانش‌های ذهنی دانش‌آموزان می‌شود. این‌ها مسائلی هستند که دست اندرکاران تعلیم و تربیت را به چاره‌جویی فرا می‌خوانند. پیدا کردن راه‌های این مسائل مستلزم بررسی عوامل مؤثر بر سازگاری تحصیلی و انگیزش تحصیلی است. به عنوان نمونه‌های مطالعاتی: عینی و کریمی (۱۳۹۷) در پژوهشی تحت عنوان رابطه خلاقیت هیجانی

1. academic motivation
2. acomolaffasoto

با سازگاری تحصیلی دانشجویان دوره کارشناسی ارشد دختر دانشگاه علوم و تحقیقات تهران را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش مبین این است که خلاقیت هیجانی و دلبستگی ایمن پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار نمره سازگاری تحصیلی بود. بنابراین به منظور بهبود سازگاری تحصیلی دانشجویان در نظر گرفتن خلاقیت هیجانی و دلبستگی ایمن حائز اهمیت است. موسوی، رضایی و سیفی (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه شهرستان کرمانشاه پرداختند. نتایج پژوهش بیانگر آن بود که خلاقیت با سازگاری تحصیلی رابطه مثبت و معنادار داشته. خلاقیت به طور کلی به بهبود سازگاری تحصیلی دانش آموزان منجر شد. مؤلفه سیالی دارای بیشترین میزان معناداری و بسط کمترین میزان معناداری است. فتوحی (۱۳۹۲)؛ در پژوهشی با موضوع رابطه امید، خودکارآمدی، انگیزش تحصیلی، تنشگرهای تحصیلی با سازگاری تحصیلی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه ارومیه مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد بین انگیزه تحصیلی با سازگاری تحصیلی رابطه مثبت قوی بین این دو متغیر وجود داشته اما بین انگیزه بیرونی و سازگاری رابطه منفی و ضعیفی مشاهده شده است. کن چن^۱ (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان رابطه خلاقیت با سازگاری (اجتماعی، هیجانی، آموزشی) بر نوجوانان پنجاب دبیرستان هندوستان و تفاوت بین دختران و پسران انجام داد. نتایج نشان داد یک رابطه مثبت و معناداری بین خلاقیت و سازگاری بطور کلی وجود داشت. از طرفی بین خلاقیت و سازگاری هیجانی، سازگاری آموزشی و سازگاری اجتماعی رابطه معنادار وجود داشت. رابطه خلاقیت با مؤلفه‌های سازگاری مثبت و معنادار بود. از نظر سازگاری بین دختران و پسران نوجوان تفاوت وجود داشت. سیکوری^۲ (۲۰۱۶) یک مطالعه در مورد رابطه بین انگیزش تحصیلی، مفهوم خودپنداره، سازگاری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه وندا^۳ در جنوب آفریقا را مورد بررسی قرار داد. نتیجه مطالعه و پژوهش

1. Konchen
2. Sikhwari
3. Venda

بدین شرح است که همبستگی معنادار بین انگیزش تحصیلی با سازگاری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی وجود داشت و بین انگیزش تحصیلی دختران دانشجو و پسران دانشجو تفاوت معنادار مشاهده شد؛ یعنی نمره انگیزش تحصیلی دختران بالاتر از پسران بود یعنی دختران با انگیزه‌تر از پسران بودند. کترشوارز و سورپورم^۱ (۲۰۱۴) پژوهشی با موضوع ارتباط بین خلاقیت، پیشرفت تحصیلی و سازگاری تحصیلی در کالج آموزش و پرورش میراندا، هندوستان، دهلی نو مورد مطالعه و بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهشی نشان داد که بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی، پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. در این پژوهش تفاوتی معناداری بین خلاقیت دانش‌آموزان دختر و پسر وجود ندارد. دانش‌آموزان مورد پژوهش دبیرستانی بوده‌اند. به طور کلی با توجه به ادبیات نظری و مطالعات پیشین مطرح شده و همچنین نقشی که خلاقیت و انگیزش تحصیلی در سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان و فراگیران داشته است. پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی با میانجی‌گری انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان انجام شد و بر این اساس فرضیه‌های پژوهش به قرار زیر مورد بررسی قرار گرفت:

خلاقیت در سازگاری تحصیلی اثر مستقیم دارد.

انگیزش تحصیلی بر سازگاری تحصیلی اثر مستقیم دارد.

خلاقیت با میانجی‌گری انگیزش تحصیلی بر سازگاری تحصیلی اثر غیر مستقیم دارند.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر میدانی، از لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ تکنیک اجرایی - پیمایشی و از نظر تحلیل از نوع توصیفی - همبستگی است. به این صورت که در یک گروه نمونه رابطه متغیرهای (خلاقیت، سازگاری تحصیلی با میانجی‌گری انگیزش تحصیلی) مورد

1. Kotreshwars surapurmath

بررسی قرار گرفت. جامعه آماری شامل دانش آموزان مشغول به تحصیل در دوره دوم دبیرستان‌های منطقه شهرستان رباط کریم در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ است. روش نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. ابتدا از دبیرستان‌های دوره دوم ۲۲ دبیرستان و در مرحله بعد ۱۲ دبیرستان ۶ تا دخترانه و ۶ تا پسرانه که دارای رشته‌های تحصیلی علوم انسانی، تجربی و ریاضی هستند به روش تصادفی انتخاب و با توجه به تعداد دانش‌آموزان و رشته‌های موجود باز به طور تصادفی حداقل یک کلاس و حداکثر ۳ کلاس انتخاب شد. سپس، پس از کسب توافق آگاهانه، رعایت اصول اخلاقی و حفظ اصل رازداری، پرسشنامه‌ها توزیع و پس از پاسخگویی دانش‌آموزان جمع‌آوری شد. به منظور تجزیه تحلیل داده‌ها از مدل یابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار Amos استفاده شد.

ابزار اندازه‌گیری

۱) پرسشنامه سازگاری تحصیلی: این پرسشنامه را بیکر و سریاک^۱ (۱۹۸۹) ساخته‌اند یکی از خرده‌آزمون‌های SACQ^۲ بوده است. پرسشنامه SACQ یک ابزار خود گزارشی با ۶۷ ماده است و در طیف لیکرت ۷ درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه دارای چهار خرده‌مقیاس سازگاری تحصیلی، سازگاری اجتماعی، سازگاری شخصی-هیجانی و دلبستگی به موسسه / دانشگاه است. در اغلب مطالعات، ضرایب آلفای گزارش شده برای کل مقیاس و خرده‌مقیاس‌های آن بالای ۰/۸۰ است (محللاتی و ابوالمعالی، ۱۳۹۵). همبستگی بین SACQ با سازه‌های مرتبط دیگر، همچون انگیزش دانشگاهی، فرسودگی تحصیلی افسردگی، گوشه‌گیری، میزان استفاده از خدمات روانشناختی و میزان شرکت در فعالیت‌های اجتماعی، شواهد حمایت‌کننده‌ای برای روایی نمره‌های SACQ فراهم کرده است^۳ (تایلور و پاستور^۴، ۲۰۰۵). در این پژوهش فقط از خرده‌مقیاس سازگاری تحصیلی پرسشنامه

1. Baker and Seryak
2. The student adaptation to college questionnaire
3. Taylor, M.A., & pastor, D.A
4. Taylor and Pasteur

SACQ استفاده شده است. با توجه به این که این خرده مقیاس قبلاً روی جامعه دانشجویان استانداردسازی شده بود. در پژوهش زارعی و همکاران (۱۳۹۱) ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۳۴ به دست آمده (عینی و کریمی، ۱۳۹۷). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی (کوشش تحصیلی ۰/۸۱۵، رضایت از محیط تحصیل ۰/۷۴۵ و وضوح اهداف ۰/۶۱۳ به دست آمد.

۲) پرسشنامه انگیزش تحصیلی: مقیاس انگیزش تحصیلی در این تحقیق والرند^۱ و همکاران (۱۹۹۲) است که در کشور کانادا بر اساس نظریه خودمختاری دسی و رایان (۱۹۸۵) ساخته شده است و در برگرنده هفت خرده مقیاس است که شامل انگیزش درونی برای فهمیدن، انگیزش درونی برای کار و پیشرفت، انگیزش درونی برای تجربه تحریک، تنظیم همانندسازی شده، تنظیم درونی شده، تنظیم بیرونی و بی‌انگیزگی می‌باشد. والرند و همکاران ضرایب آلفای کرونباخ زیر مقیاس‌ها را بین ۰/۸۳ تا ۰/۸۷ گزارش کرده‌اند. این ابزار دارای ۲۸ پرسش ۷ گزینه‌ای است. ضمن تأیید اولیه روایی صوری پرسشنامه انگیزش تحصیلی از سوی جمعی از اعضای هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شیراز، پایایی آن نیز به روش بازآزمایی و محاسبه آلفای کرونباخ بررسی شد. در بازآزمایی به فاصله دو هفته ضریب ۰/۷۳ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای محاسبه شده برای کل پرسشنامه ۲۸ پرسش معادل ۰/۸۷ بوده است. افزون بر این تحلیل عوامل مقیاس انگیزش تحصیلی توانست ابعاد سه گانه "انگیزش درونی"، "انگیزش بیرونی" و "بی انگیزشی" را با ارزش ویژه بالاتر از یک آشکار سازد. بدین ترتیب روایی و پایایی آن مورد تأیید قرار گرفت (کدیور، فرزاد و همکاران، ۱۳۸۶).

۳) پرسشنامه خلاقیت: این پرسشنامه توسط عابدی (۱۳۷۲) ساخته شد شامل ۶۰ ماده است. هر ماده دارای سه گزینه است: الف؛ ب و ج، که به ترتیب نمره‌های ۱؛ ۲ و ۳ به آنها تعلق می‌گیرد. این پرسشنامه بر اساس آزمون‌های خلاقیت تورنس و برای ارزیابی چهار مؤلفه

1. Valerand

سیالی، ابتکار، انعطاف‌پذیری و بسط تدوین شده است. عابدی در گزارش خود ضریب آلفای کروناخ را برای مؤلفه‌های خلاقیت؛ به ترتیب سیالی ۰/۷۵؛ ابتکار ۰/۶۷؛ انعطاف‌پذیری ۰/۶۱ و بسط را ۰/۶۱ گزارش کرده است. روایی آزمون با آزمون خلاقیت تورنس و دیگر آزمون‌ها با حدود اطمینان ۰/۹۹ معنادار گزارش شده است. در پژوهش فیروزآبادی (۱۳۹۴) آلفای کروناخ برای سیالی، ابتکار، انعطاف‌پذیری و بسط به ترتیب برابر ۰/۷۰، ۰/۶۰، ۰/۷۳، ۰/۷۶ به دست آمده است در پژوهش حاضر برای مؤلفه‌های خلاقیت (ابتکار ۰/۶۵۵، سیالی ۰/۷۷۵، انعطاف‌پذیری ۰/۶۸۰ و بسط ۰/۶۲۷) برآورد شد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۲۷۴
	زن	۲۶۸
توزیع سنی	۱۵ سال	۶۳
	۱۶ سال	۲۷۳
	۱۷ سال	۱۸۶
	۱۸ سال	۲۰
رشته تحصیلی	ادبیات و علوم انسانی	۱۷۵
	ریاضی و فیزیک	۱۹۰
	علوم تجربی	۱۷۷
کل	۵۴۲	۱۰۰

جدول ۱ نشان می‌دهد که ۲۷۴ نفر از شرکت‌کنندگان (۵۰/۶ درصد) پسر و ۲۶۸ نفر (۴۹/۴ درصد) دختر بودند که ۶۳ نفر از آنان (۱۱/۶ درصد) ۱۵ سال، ۲۷۳ نفر (۵۰/۴ درصد) ۱۶ سال، ۱۸۶ نفر (۳۴/۳ درصد) ۱۷ سال و ۲۰ نفر (۳/۷ درصد) ۱۸ سال داشتند. گفتنی است که

میانگین و انحراف استاندارد سن شرکت‌کنندگان به ترتیب ۱۶/۳۰ و ۰/۷۲ بود. همچنین جدول فوق نشان می‌دهد که ۱۷۵ نفر (۳۲/۶ درصد) در رشته علوم تجربی مشغول به تحصیل بودند.

جدول ۲ یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش حاضر شامل مؤلفه‌های خلاقیت (ابتکار، سیالی، انعطاف‌پذیری و بسط)، انگیزش تحصیلی (انگیزه درونی، انگیزه بیرونی و بی‌انگیزگی)، سازگاری تحصیلی (کوشش تحصیلی، رضایت از محیط و وضوح اهداف) را نشان می‌دهد.

جدول ۲ نشان می‌دهد که همه مؤلفه‌های خلاقیت (ابتکار، سیالی، انعطاف‌پذیری و بسط) به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با هر سه مؤلفه سازگاری تحصیلی (کوشش تحصیلی، رضایت از محیط و وضوح اهداف) همبسته‌اند. بی‌انگیزگی تحصیلی به صورت منفی و انگیزش تحصیلی بیرونی و انگیزش تحصیلی درونی به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با هر سه مؤلفه سازگاری همبسته بوده‌اند.

جدول ۲ نشان می‌دهد که ارزش‌های کشیدگی و چولگی همه متغیرها در محدوده بین ± 2 قرار دارد و این مطلب بیانگر نرمال بودن توزیع داده‌های هر یک از متغیرهاست. همچنین جدول فوق نشان می‌دهد که مقادیر ضریب تحمل^۱ همه متغیرهای پیش‌بین بزرگتر از ۰/۱ و مقادیر عامل تورم واریانس^۲ (VIF) آنها بالاتر از ۱۰ است. این یافته بیانگر آن است که مفروضه هم خطی بودن در بین متغیرهای پیش‌بین حاضر برقرار است. نرمال بودن توزیع چند متغیری یکی دیگر از مفروضه تحلیل مدل‌یابی معادلات ساختاری بود که از طریق بررسی شکل توزیع داده‌های "فاصله مهلنوبایس"^۳ (D) ارزیابی شد. ترسیم نمودار هیستوگرام مربوط به داده‌های فاصله مهلنوبایس نشان داد که ترکیب متغیرهای پیش‌بین در تبیین متغیر ملاک نرمال نیست. به همین دلیل توزیع داده‌های مزبور با استفاده از نمودار باکس پلات

1. Coefficient of bearing
2. The factor of inflation variance
3. Mahlonobay distance

ارزیابی و ملاحظه شد که داده‌های مربوط به شرکت کنندگان ۵۳۷، ۴۲۳، ۵، ۲۰، ۲۶۲ پرت‌های چند متغیری تشکیل داده‌اند. به همین دلیل اطلاعات مربوط به آن شرکت کنندگان از بین داده‌های پژوهش حذف شد. به دنبال حذف داده‌های پرت چند متغیری شاخص چولگی و کشیدگی نمره‌های فاصله مهلنوبایس به ترتیب از ۲/۲۴۱ و ۸/۱۶۹ و ۱/۸۲۷ کاهش یافت که این مقادیر بر اساس دیدگاه کلاین (۲۰۱۶) در محدوده ± 2 و بیانگر توزیع نرمال آن داده‌ها است.

جدول ۲. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیرهای تحقیق	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱- اخلاقیات - ابتکار	-									
۲- اخلاقیات - سیالی	۰/۵۶۸**	-								
۳- اخلاقیات - انعطاف پذیری	۰/۴۶۹**	۰/۶۵۶**	-							
۴- اخلاقیات - بسط	۰/۳۸۴**	۰/۳۹۲**	۰/۴۸۴**	-						
۵- انگیزش تحصیلی - انگیزش درونی	۰/۳۲۱**	۰/۲۱۸**	۰/۲۴۵**	۰/۲۶۸**	-					
۶- انگیزش تحصیلی - انگیزش بیرونی	۰/۱۴۲**	۰/۱۰۱*	۰/۱۴۳**	۰/۱۵۴**	۰/۶۱۸**	-				
۷- انگیزش تحصیلی - بی‌انگیزگی تحصیلی	-۰/۳۰۵**	-۰/۲۸۷**	-۰/۱۸۶**	-۰/۲۳۶**	-۰/۳۳۶**	-۰/۲۸۹**	-			
۸- سازگاری تحصیلی - کوشش تحصیلی	۰/۳۶۶**	۰/۳۲۸**	۰/۲۴۳**	۰/۲۲۵**	۰/۳۲۸**	۰/۱۸۰**	-۰/۳۸۱**	-		
۹- سازگاری تحصیلی - رضایت از محیط	۰/۳۷۴**	۰/۳۰۹**	۰/۲۷۷**	۰/۲۸۷**	۰/۶۱۰**	۰/۳۵۴**	-۰/۴۳۲**	-۰/۵۶۲**	-	
۱۰- سازگاری تحصیلی - وضوح اهداف	۰/۲۴۱**	۰/۲۳۷**	۰/۱۹۶**	۰/۱۸۳**	۰/۴۴۰**	۰/۴۱۶**	-۰/۴۸۷**	۰/۳۳۸**	-۰/۶۶۴**	-
میانگین	۳۵/۶۶	۵۰/۹۲	۲۴/۸۶	۲۶/۹۷	۶۷/۶۱	۷۷/۰۱	۹/۲۶	۳۱/۰۷	۳۱/۵۰	۲۴/۲۳
انحراف استاندارد	۳/۹۶	۵/۷۵	۳/۶۰	۲/۸۵	۱۲/۴۱	۹/۹۳	۵/۹۹	۱۰/۷۷	۸/۲۲	۳/۹۷
چولگی	-۰/۳۳۳	-۰/۲۵۵	-۰/۱۲۵	-۰/۶۴۰	-۰/۹۵۳	-۰/۱۷۷	۱/۰۹۴	۰/۲۳۶	-۰/۰۱۹	۱/۱۷۴
کسیدگی	۰/۰۹۶	-۰/۳۱۱	-۰/۰۱۱	۰/۸۶۴	۰/۶۶۸	۱/۲۰۹	۰/۲۸۳	-۰/۲۳۱	-۰/۲۳۴	۰/۹۰۴
ضریب تحمل	۰/۵۸۹	۰/۴۵۹	۰/۴۹۱	۰/۶۹۸	۰/۴۶۵	۰/۶۱۰	۰/۷۴۹	-	-	-
تحمل واریانس	۱/۶۹۸	۲/۱۸۰	۲/۰۳۸	۱/۴۲۲	۲/۱۴۸	۱/۶۴۰	۱/۳۳۵	-	-	-

* P < ۰/۰۵ ** P < ۰/۰۱

آزمون فرضیات (بر اساس آزمون مدل)

در ادامه پس از ارزیابی مفروضه‌ها، برای آزمون فرضیه‌ها از روش مدلیابی معادلات ساختاری استفاده شد. بدین صورت که ابتدا مدل اندازه‌گیری با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و سپس مدل ساختاری از طریق مدلیابی معادلات ساختاری مورد ارزیابی قرار گرفت.

مدل اندازه‌گیری: در مدل اندازه‌گیری پژوهش حاضر چنین فرض شده بود که متغیر مکنون خلاقیت به وسیله نشانگرهای ابتکار، سیالی، انعطاف‌پذیری و بسط و متغیر مکنون سازگاری تحصیلی به وسیله نشانگرهای کوشش تحصیلی، رضایت از محیط و وضوح اهداف سنجیده می‌شود. تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نسخه ۱۸ نرم افزار AMOS و برآورد پیشینه احتمال (ML) به کار گرفته شد. جدول ۳ شاخص‌های برازندگی مدل اولیه و مدل اصلاح شده اندازه‌گیری را نشان می‌دهد.

جدول ۳. شاخص‌های برازندگی مدل اندازه‌گیری اولیه و اصلاح شده

RMSEA ¹	AGFI ³	GFI ³	GFI ⁴	(X ² /DF) ⁵	X ²	شاخص‌های برازندگی
۰/۸۰	۰/۹۳۶	۰/۹۷۰	۰/۹۶۱	۴/۴۶	۵۸/۰۳	مدل اندازه‌گیری اولیه
۰/۰۶۰	۰/۹۵۷	۰/۹۸۲	۰/۹۸۰	۲/۹۶	۳۵/۴۸	اصلاح اول (کوواریانس بین نشانگرهای بسط و سیالی)
<۰/۰۸	>۰/۸۵	>۰/۹۰	>۰/۹۰	۵<	>۰/۰۵	نقاط برش قابل قبول

همچنان که جدول فوق نشان می‌دهد اگرچه مدل اندازه‌گیری اولیه با داده‌های گردآوری شده برازش قابل قبول داشت ($P > ۰/۰۵$ ، $X^2=۵۸/۰۳$ ، $\chi^2/df=۴/۴۶$ ، $CFI=۰/۹۶۱$ ، $GFI=۰/۹۷۰$ ، $AGFI=۰/۹۳۶$ و $RMSEA=۰/۰۸۰$)، با وجود این، ارزیابی شاخص‌های برازندگی نشان داد که با ایجاد کوواریانس بین خطاهای دو نشانگر سیالی و بسط خلاقیت، شاخص‌های برازندگی بهبود خواهد یافت ($P > ۰/۰۵$ ، $X^2=۳۵/۴۸$ ، $\chi^2/df=۲/۹۶$ ، $CFI=۰/۹۸۰$ ، $GFI=۰/۹۸۲$ ، $AGFI=۰/۹۵۷$ و $RMSEA=۰/۰۶۰$)، بدین ترتیب بر

اساس شاخص‌های برازندگی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی در ارزیابی مدل اندازه‌گیری پژوهش چنین نتیجه‌گیری شد که متغیرهای مشاهده شده از توان لازم برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون متناظر خود برخوردارند.

آزمون مدل ساختاری: مدل ساختاری پژوهش با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفت. در مدل ساختاری (شکل ۱) چنان فرض شده بود که متغیر مکنون خلاقیت با میانجیگری ابعاد انگیزش تحصیلی (انگیزش تحصیلی درونی، بیرونی و بی انگیزگی تحصیلی)، متغیر مکنون سازگاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. بررسی شاخص‌های برازندگی حاصل از آزمون مدل ساختاری پژوهش نشان داد که مدل ساختاری با داده‌های گردآوری شده برازش قابل قبول ندارد. به همین دلیل مدل ساختاری به قرار جدول ۴ در سه مرحله اصلاح شد.

جدول ۴. شاخص‌های برازندگی مدل ساختاری اولیه و اصلاح شده

شاخص‌های برازندگی	X^2	(X^2/DF)	GFI	GFI	AGFI	RMSEA
مدل ساختاری اولیه	۴۲۷/۸۴	۱۴/۲۶	۰/۷۹۴	۰/۸۶۵	۰/۷۵۳	۰/۱۵۷
اصلاح اول (کواریانس بین نشانگرهای انگیزه تحصیلی درونی و بیرونی)	۲۰۱/۶۸	۶/۹۶	۰/۹۱۰	۰/۹۳۱	۰/۸۷۰	۰/۱۰۵
اصلاح دوم (کواریانس بین نشانگرهای انگیزه تحصیلی درونی و بیرونی)	۱۶۰/۸۴	۵/۷۴	۰/۹۳۱	۰/۹۴۰	۰/۸۸۵	۰/۰۸۷
اصلاح سوم (کواریانس بین نشانگرهای انگیزه تحصیلی درونی و بیرونی)	۱۲۸/۸۶	۴/۷۷	۰/۹۴۷	۰/۹۵۴	۰/۹۰۷	۰/۰۷۶

همچنان که جدول فوق نشان می‌دهد، مدل ساختاری پژوهش حاضر بعد از سه مرحله اصلاح با داده‌های گردآوری شده برازش یافت ($P > ۰/۰۵$)، $X^2 = ۱۲۸/۸۶$ ، $\chi^2/df = ۴/۷۷$ ، $CFI = ۰/۹۴۷$ ، $AGFI = ۰/۹۰۷$ ، $GFI = ۰/۹۵۴$ ، $RMSEA = ۰/۰۷۶$.

جدول ۵ ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری را نشان می‌دهد.

جدول ۵. ضرایب مسیر کل و مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری

CR	β	SE	b	مسیرها
۰/۰۰۱	-۰/۳۴۹	۰/۱۶۰	-۱/۱۵۶	ضریب مسیر خلاقیت - بی انگیزگی تحصیلی
/۰۰۱	۰/۳۳۵	۰/۳۲۷	۲/۱۵۱	ضریب مسیر خلاقیت - انگیزه تحصیلی درونی
۰/۰۰۱	۰/۱۷۴	۰/۲۴۵	۰/۹۴۷	ضریب مسیر خلاقیت - انگیزه تحصیلی بیرونی
۰/۰۰۱	-۰/۲۸۰	۰/۰۴۴	-۰/۲۴۶	ضریب مسیر بی انگیزگی تحصیلی - سازگاری تحصیلی
۰/۰۰۱	۰/۵۲۷	۰/۰۳۰	۰/۲۳۹	ضریب مسیر انگیزه تحصیلی درونی - سازگاری تحصیلی
۰/۸۹۴	-۰/۰۰۶	۰/۰۲۷	-۰/۰۰۳	ضریب مسیر انگیزه تحصیلی بیرونی - سازگاری تحصیلی
۰/۰۰۱	۰/۲۳۴	۰/۱۴۹	۰/۶۸۲	ضریب مسیر مستقیم خلاقیت - سازگاری تحصیلی
۰/۰۰۱	۰/۲۷۳	۰/۱۱۸	۰/۷۹۷	ضریب مسیر غیر مستقیم خلاقیت - سازگاری تحصیلی
۰/۰۰۱	۰/۵۰۷	۰/۲۰۸	۱/۴۷۹	ضریب مسیر کل خلاقیت - سازگاری تحصیلی

جدول ۵ نشان می‌دهد که ضریب مسیر کل بین متغیرهای خلاقیت و سازگاری تحصیلی مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($\beta=۰/۵۰۷$ ، $P<۰/۰۱$). بدین ترتیب در آزمون فرضیه اول چنین نتیجه‌گیری شد که خلاقیت به صورت مثبت و معنادار سازگاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. همچنین جدول ۵ نشان می‌دهد که ضریب مسیر بین انگیزه تحصیلی درونی با سازگاری تحصیلی مثبت ($\beta=۰/۵۲۷$ ، $P<۰/۰۱$) و ضریب مسیر بین بی انگیزگی تحصیلی با سازگاری تحصیلی منفی ($\beta=۰/۲۸۰$ ، $P<۰/۰۱$) و در سطح ۰/۰۱ معنادار بود. گفتنی است که ضریب مسیر بین انگیزه تحصیلی بیرونی و سازگاری تحصیلی در سطح ۰/۰۵ معنادار نبود. بدین ترتیب در آزمون فرضیه دوم چنین نتیجه‌گیری شد که انگیزه تحصیلی درونی به صورت مثبت و بی انگیزگی تحصیلی به صورت منفی و معنادار سازگاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند جدول ۵ نشان می‌دهد که ضریب مسیر غیر مستقیم بین خلاقیت و

سازگاری تحصیلی در سطح ۰/۰۱ معنادار است. ($\beta=0/273$ ، $P < 0/01$) بدین ترتیب در آزمون فرضیه سوم چنین نتیجه‌گیری شد که ابعاد انگیزش تحصیلی رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی را به صورت مثبت و معنادار میانجیگری پیش‌بینی می‌کند.

همان‌طور که پیشتر اشاره شد انگیزه تحصیلی به عنوان متغیر میانجی از سه بعد انگیزه تحصیلی درونی، انگیزه تحصیلی بیرونی و بی‌انگیزگی تحصیلی تشکیل شده است. به همین دلیل نقش منحصر به فرد هر یک از ابعاد انگیزه تحصیلی به عنوان متغیرهای میانجی در رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی معین نشده است. به همین منظور فرمول پیشنهادی بارون و کنی^۱ (۱۹۸۶)، به نقل از مالنکروت^۲ و همکاران، (۲۰۰۶) به کار گرفته شد تا نقش منحصر به فرد هر یک از ابعاد انگیزه تحصیلی در رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی معین شود.

جدول ۶ معناداری نقش هر یک از ابعاد انگیزه تحصیلی در رابطه بین خلاقیت با سازگاری تحصیلی را نشان می‌دهد. گفتنی است به دلیل ضریب مسیر غیر معنادار و بسیار ضعیف با سازگاری تحصیلی، معناداری نقش میانجی‌گر انگیزه تحصیلی بیرونی ارزیابی نشد.

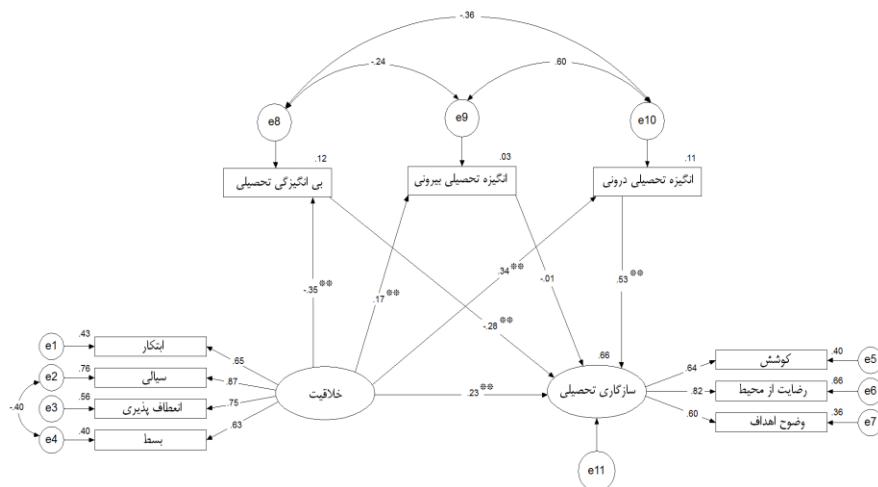
جدول ۶. معناداری نقش هر یک از ابعاد هر یک انگیزه تحصیلی در رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی

Z	SE _{ab}	β	a*b	مسیرها
۲/۴۱*	۰/۱۱۸	۰/۰۹۸	۰/۲۸۴	خلاقیت ← بی‌انگیزگی ← سازگاری تحصیلی
۵/۰۴*	۰/۱۰۲	۰/۱۷۷	۰/۵۱۴	خلاقیت ← انگیزه درونی ← سازگاری تحصیلی

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که بی‌انگیزگی تحصیلی ($\beta=0/098$ ، $P < 0/01$) همانند انگیزه تحصیلی درونی ($\beta=0/177$ ، $P < 0/01$) رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی را به صورت معنادار میانجی‌گری می‌کند.

1. Baron and Kenny
2. Malencroft

در ادامه شکل (۱) مدل روابط ساختاری بین خلاقیت، انگیزه تحصیلی و سازگاری تحصیلی را نشان می‌دهد. نتایج مدل مذکور نشان می‌دهد بزرگترین ضریب مسیر مربوط به تأثیر متغیر خلاقیت در انگیزش تحصیلی ($\beta=0/35$) و کوچکترین مسیر ضریب مربوط به متغیر خلاقیت ($\beta=0/23$) بر انگیزش تحصیلی است. همچنین نمودار مذکور نشان می‌دهد که $0/68$ از واریانس انگیزه تحصیلی توسط سازه خلاقیت تبیین شده است. همچنین در مدل مذکور $0/53$ درصد متغیر سازگاری تحصیلی توسط سازه انگیزش تحصیلی تبیین شده است. در این راستا، شاخص برازش مقایسه‌ای و ریشه دوم میانگین مجذورهای خطایی تغییر مهم‌ترین شاخص‌های مدل برازش هستند. بنابراین، برای پژوهش حاضر شاخص‌های ذکر شده محاسبه شد. نتایج آماره خي دو نشان داد که مقدار این آماره برابر با $2/70$ که با درجات آزادی ۱، مقدار سطح معناداری آن $0/650$ به دست آمد که بیانگر برازش مدل با داده‌ها است. در تحقیق حاضر، مقادیر شاخص برازش نرم شده و شاخص برازش مقایسه‌ای به ترتیب برابر با $0/872$ و $0/901$ است. بر اساس ملاک $0/95$ و بالاتر، این مقادیر مدل تحقیق را تأیید می‌کند.

شکل ۱. مدل روابط ساختاری بین خلاقیت، انگیزه تحصیلی و سازگاری تحصیلی

بحث و نتیجه گیری

سازگاری و انگیزش تحصیلی از جمله مسائلی است که ذهن رهبران و مدیران جامعه و در نتیجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است. اینکه چه عاملی بر سازگاری تحصیلی و موفقیت تحصیلی تأثیر می‌گذارد با سهم و مشارکت هر عامل چه اندازه است همواره از حیطه‌های مورد علاقه پژوهشگران و روان‌شناسان تربیتی بوده است. بنابراین، هدف از انجام پژوهش حاضر تعیین رابطه خلاقیت و سازگاری تحصیلی با میانجی‌گری انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه دبیرستان‌های شهرستان رباط کریم بود و به منظور آزمون فرضیه‌ها از روش مدل یا فرم معادلات ساختاری و ماتریس همبستگی استفاده شد.

نتایج یافته‌های پژوهش در فرضیه اول نشان داد در ضریب مستقیم، رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی در سطح (۰/۰۱) معنادار بود. بنابراین در فرضیه اول چنین نتیجه‌گیری شد که خلاقیت به صورت مثبت و مستقیم بر سازگاری تحصیلی اثر دارد. نتیجه این پژوهش با نتایج پژوهش، پژوهشگران (آریا ماریا ۲۰۱۶)، شیرزاد (۱۳۹۲)، عینی و کریمی (۱۳۹۷)، موسوی، رضایی و سیفی (۱۳۹۴)، کن چن (۲۰۱۷)، سن و سن سورش (۲۰۱۶)، میسرا و کارگ (۲۰۱۶) رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی مورد مطالعه قرار داده‌اند همخوان است.

سازگاری در یک معنای ساده؛ یعنی برقراری ارتباط رضایت‌بخش بین خود و محیطی که در آن زندگی می‌کنیم. سازگاری نشانه آگاهی فرد و توانایی فرد است به عبارت دیگر فرد در شرایطی قرار می‌گیرد که قادر است خود را با محیط تحصیلی به گونه‌ای مناسب هماهنگ نماید. به اعتقاد بیکر و سریاک^۱ (۱۹۹۹) به نقل از محلاتی و ابوالمعالی (۱۳۹۵) سازگاری یک مفهوم چندبعدی است به معنای توانایی افراد در پاسخگویی موفقیت‌آمیز به تقاضاهای متنوع و مختلف آموزشی است. چاپلین^۲ (۲۰۰۰) به نقل از زارعی و هاشمی (۱۳۹۱) سازگاری را نوعی حل مسئله می‌داند که فرد نیازهایی دارد نمی‌تواند با روش‌های

1. Bikerseryak
2. chaplin

قبلی نیازهای خود را برآورده کند. در چنین موقعیت‌هایی رفتارهایی تغییر داده شود تا اینکه پاسخ منجر به ارضا شود. در حالت سازگاری فرد نقش فعال‌تری در موقعیت ایفا می‌کند به همین دلیل سازگاری از مفاهیم سازش، انطباق و همخوانی تفاوت دارد. بیکرو سرباک (۱۹۹۹) به نقل از اردلان و حسین چار (۱۳۹۰)، انگیزه برای یادگیری، انجام اعمالی برای برآورده ساختن الزامات و نیازهای تحصیلی، داشتن درک واضحی از اهداف تحصیلی، رضایت کلی از محیط تحصیل را به عنوان برخی از مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی معرفی کرده‌اند. گیلفورد^۱، ۱۹۹۵ به نقل از احدی، رضایی، دلاور و پادروند، (۱۳۹۲). خلاقیت را تفکر واگرا نامیده است که دارای ابعاد سیالی، انعطاف‌پذیری، ابتکار و بسط است. سیالی یعنی یک مسئله راه‌حل متفاوت دارد. انعطاف‌پذیری؛ یعنی توانایی ایجاد الگوهای جدید، ابتکار یعنی دور شدن از مسائل واضح، بسط یعنی توانایی برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و توجه به جزئیات. به اعتقاد استرنبرگ (۱۹۹۵) به نقل از افروز، (۱۳۹۳) برای بروز خلاقیت انگیزش ضروری است و حائز اهمیت است. آمابلی^۲ (۲۰۰۴) که فرایندهای اجتماعی به عنوان مهم‌ترین عامل محسوب می‌شود و می‌تواند خلاقیت را پرورش داده و توانایی تفکر خلاق را در بستر فرهنگی ایجاد کند. این افراد به نقش ساختارها و کارکردهای اجتماعی در خلاقیت توجه دارند. ونیر کوپر^۳ (۲۰۰۰)، رانکو^۴ (۲۰۰۷)، آیزیک (۲۰۰۴)، به نقل از فیروزآبادی، (۱۳۹۴) معتقد هستند خلاقیت فرآیند روانی است که منجر به حل مسئله، ایده‌سازی، مفهوم‌سازی، ساختن اشکال هنری، نظریه‌پردازی و تولیداتی می‌شود که بدیع و یکتا باشد.

با ملاحظه مختصری از تعاریف و مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی و خلاقیت می‌توان به توانایی، حل مسئله کارکردهای مؤثر اجتماعی و فرهنگی کوشش تحصیلی، وضوح اهداف، برنامه‌ریزی را در هر دو متغیر هم در سازگاری تحصیلی و هم در مفاهیم خلاقیت ملاحظه

1. gilford
2. Amabeli
3. venirkoper
4. Ranco

کرد. لازمه خلاقیت، انعطاف پذیری است و انعطاف پذیری منجر به افزایش سازگاری تحصیلی می شود. افرادی که از خلاقیت بالایی برخوردارند توانایی برنامه ریزی، سازماندهی و توجه به جزئیات را دارند. این ویژگی ها منجر به این می شود که یادگیرنده با مسائل و مشکلات محیط تحصیل مواجهه مؤثرتری داشته باشد در نتیجه سازگاری او تقویت خواهد شد. به طور قابل ملاحظه‌ای می‌توانند بر موانع محیطی غلبه کنند و از پشتکار خوبی جهت حل مشکلات برخوردارند این ویژگی افراد خلاق زمینه سازگاری تحصیلی آنان را در بعد کوشش تحصیلی، وضوح اهداف و رضایت از محیط را فراهم می کند بنابراین ارتباط معنادار بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی منطقی به نظر می‌رسد که خلاقیت به صورت مستقیم بر سازگاری تحصیلی اثر دارد. از طرفی دانش‌آموزان خلاق ویژگی‌هایی مانند انگیزش و پیشرفت سطح بالا توان و قدرت برخورد با موانع تحصیل و غلبه بر آنها، کنجکاوی زیاد، علاقه به نظم و تربیت در کارها، توانایی ابراز وجود اعتماد به نفس بالا دارند. این ویژگی‌ها در دانش‌آموزان سازگار در تحصیل هم به چشم می‌خورد که کوشش تحصیلی، درک روشنی از اهداف تحصیل و رضایت از محیط، نمونه‌ای از آنهاست. کسب الزامات تحصیل و کوشش در مسیر تحصیل توأم با موانعی است و دانش‌آموزی که دارای تفکر خلاق، نوآور و نواندیش و مبتکر است، برای خودشان اهداف دارند برای نائل شدن به اهداف خود با موانع درگیر می‌شوند یا محیط را تغییر می‌دهد که یک موقعیت رضایت‌بخش برای خود فراهم سازند و از بودن در آن محیط و موقعیت لذت ببرند یا اینکه رفتارهای خود را به صورت فعالانه تغییر دهند تا بتوانند با الزامات محیط، سازگاری پیدا کنند و به اهداف خودشان نائل آیند. ویژگی‌های دانش‌آموزان خلاق اغلب با دانش‌آموزان سازگار در تحصیل متناسب‌اند بنابراین تأثیر خلاقیت بر سازگاری تحصیلی دارای انتظار است.

به بیان دیگر، عناصری که در خلاقیت مطرح می‌شود عنصر نوآوری، ابتکار و بداعت است. مطابق با تحقیقات متعدد از جمله مطالعات گیلفورد (۱۹۹۵) برای خلاقیت و عملکرد

بهتر در حوزه تحصیل به تفکر واگرا که در واقع همان ابتکار و نوآوری باشد نیاز است. از این جهت خلاقیت می‌تواند احساسات و عواطف انگیزش دانش‌آموزان را نسبت به نظام آموزشی به‌طور اعم و رشته تحصیلی و سازگاری در تحصیل به‌طور اخص تحت تأثیر قرار دهد. از سوی دیگر می‌توان گفت سازگاری تحصیلی ناظر بر توانمندی فراگیران در انطباق با شرایط و الزامات تحصیل و نقش‌هایی است که در محیط آموزشی به‌عنوان یک نهاد اجتماعی فرا روی آن‌ها قرار دارد و در این زمینه بویژه عناصر اثربخشی خلاقیت می‌توانند نقش مؤثری ایفا نمایند. تا زمانی که فرد توانایی بروز روش‌های جدید و نوآورانه، ابتکار، سیالی، بسط، انعطاف‌پذیری و برقراری روابط بین فردی و اجتماعی مناسب نداشته باشد نمی‌تواند سازگاری و در این میان سازگاری تحصیلی داشته باشد. همچنین می‌توان گفت از نظر شناختی، وقتی افراد سازگار می‌شوند هیجانات مثبت بروز می‌کنند. این هیجانات باعث می‌شود افراد پیوندهای تازه‌ای بین ایده‌ها ببینند، اطلاعات را سازمان دهند، یکپارچه سازند و راه‌حل‌های جدید برای مشکل، خلق کنند. خلاقیت ناشی از این هیجانات، آمادگی فرد را برای درگیر شدن در فعالیت‌های مختلف بهبود و ارتقا می‌بخشد. این افراد در برابر موانع و مشکلات انعطاف‌پذیر می‌شوند بنابراین هیجانات مثبت به‌طور مستقیم با سطوح بالای خلاقیت مرتبط می‌گردند (پیتوس^۱ ۲۰۰۸).

فرضیه دوم: انگیزش تحصیلی بر سازگاری تحصیلی اثر مستقیم دارد.

با توجه به جداول و آزمون مدل، ضریب مسیر مستقیم انگیزش درونی تحصیلی با سازگاری تحصیلی رابطه مستقیم و معنادار دارد. نتیجه پژوهش حاضر با پژوهش: صوفی (۱۳۹۱)، سماوی، ابراهیمی و جاودان (۱۳۹۵) قمری (۱۳۹۲)، یاسمی نژاد، طاهری، گل محمدیان واحد (۱۳۹۲)، قربانی (۱۳۹۳) سلیمی و فتحی (۱۳۹۴)، سیک وری (۲۰۱۶)، دیپیکا، شارما و شز شما و شارما (۲۰۱۸) دینیاو تامس کیشا (۲۰۱۶) که رابطه بین انگیزش تحصیلی و سازگاری تحصیلی را مورد بررسی و مطالعه قرار داده‌اند؛ هم سو است.

1. Pettus

رابطه بی‌انگیزگی تحصیلی با سازگاری معنادار است ولی به این صورت عدم انگیزش پیش‌بینی کننده منفی و معنادار سازگاری تحصیلی است؛ یعنی هر چه عدم انگیزش بالاتر باشد، سازگاری تحصیلی پایین است.

رابطه انگیزش تحصیلی بیرونی با سازگاری تحصیلی معنادار نیست؛ این یافته با یافته پژوهش قمری (۱۳۹۳) همسو است تبیینی که در مورد نتایج این تحقیق می‌توان ارائه داد به این صورت است که بین انگیزش تحصیلی و سازگاری تحصیلی ارتباط وجود دارد؛ زیرا انگیزش تحصیلی یک ساختار پایا معتبر و مهم است و با سازگاری تحصیلی و ادراک شایستگی و لیاقت رابطه مثبت دارد. (پنتریچ دی گروت^۱ ۱۹۹۰ به نقل از سلیمی و فتحی (۱۳۹۴)).

یافته‌ها نشان داد که بین انواع تکالیف مربوط به آموزشگاه، هرچه سطح انگیزش دانش‌آموز بیشتر باشد؛ سطح سازگاری تحصیلی او نیز بیشتر خواهد بود. انگیزش درونی یکی از عوامل مؤثر در سازگاری تحصیلی است. انگیزش درونی، تمایل و برانگیختگی درونی برای انجام فعالیت است. بدون اینکه انتظار پاداش بیرونی داشته باشد (سانتراک ۲۰۰۸ به نقل از قمری ۱۳۹۲). مفهوم انگیزه بیرونی به مشوق‌هایی اشاره می‌کند که از بیرون فرد ناشی می‌شود. برعکس، انگیزه‌های درونی از درون فرد ناشی می‌شود. انگیزش درونی را می‌توان به عنوان اساس شایستگی و افتخار در چیزی تعریف کرد. درحالی‌که انگیزش بیرونی را می‌توان به عنوان عملکرد یک فعالیت به خاطر دست یافتن به برخی نتایج مجزا تعریف کرد.

نتایج تحقیق ریان و دسی (۲۰۰۰) نشان می‌دهد افرادی که به‌طور درونی برانگیخته می‌شوند در مقایسه با افرادی که به‌وسیله دیگران برای انجام فعالیت (انگیزش بیرونی) کنترل می‌شوند علاقه، برانگیختگی، لذت و اطمینان بیشتری دارند که به منجر به افزایش عملکرد،

1. Pnitrichdigrot

خلاقیت، پشتکار، سلامت عمومی و عزت نفس در میان منابع دیگر می شود. (واترمن^۱ و همکاران (۲۰۰۸) به نقل از قمری (۱۳۹۲) در پژوهش خود نشان داده اند افرادی که از انگیزش درونی بالاتری برخوردارند شادتر هستند و میزان شادی درون زاد در آنها بالاتر از میزان شادی لذت جویانه یا بیرونی است. افرادی که انگیزش درونی آنها قوی تر است نسبت به توانایی های بالقوه خودشان آگاه تر هستند و از انجام فعالیت روزمره شان لذت می برند چون نوع فعالیت هایشان بر اثر تحریکات درونی و نیازهای روانی آنها است: تمایل ذاتی برای درگیری در رفتارهایی که شایستگی های شخصی را به چالش کشیده و گسترش می دهند و منجر به یادگیری، عملکرد تحصیلی مناسب و رشد شخصی و سازگاری تحصیلی می شوند. از طرفی انگیزش درونی احساس شایستگی را در افراد افزایش می دهد منجر به بهبود عملکرد تحصیلی و به دنبال آن موجب سازگاری تحصیلی یاد گیرنده می شود. بنابراین ارتباط معنادار انگیزش درونی با سازگاری تحصیلی منطقی است

عدم انگیزش، رابطه منفی با سازگاری تحصیلی دارد. که با توجه به تحقیقات انجام شده از جمله تحقیق (سلیمی و فتحی ۱۳۹۴) فرض مذکور را تأیید می کند و انگیزش بیرونی رابطه معنادار با سازگاری تحصیلی ندارد به این خاطر که انگیزش بیرونی برای به دست آوردن عوامل خارجی مثل نمره، پول، پاداش یا فرار از تنبیه است و یک ساختار مهم، معتبر و پایا برای پیش بینی سازگاری تحصیلی ناست.

فرضیه سوم: خلاقیت با میانجی گری انگیزش تحصیلی بر سازگاری تحصیلی اثر غیر مستقیم دارند.

یافته نشان داد ضریب مسیر کل، ضریب مسیر مستقیم و ضریب مسیر غیرمستقیم رابطه خلاقیت با سازگاری تحصیلی معنادار است. یک رابطه آماری مثبت، این نتیجه پژوهش با نتایج پژوهشگران فتحی (۱۳۹۲)، عینی و کریمی (۱۳۹۷)، کن چن (۲۰۱۷) رابطه بین خلاقیت سازگاری تحصیلی را مورد مطالعه قرار داده اند همخوان است با توجه به اینکه در

1. Waterman

خلاقیت مؤلفه‌هایی مانند: توانایی، حل مسئله، انگیزش، کارکردهای مؤثر اجتماعی و تحصیلی وجود دارد همین مؤلفه‌ها در قالب دیگری در سازگاری تحصیلی نیز وجود دارد. از مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی (کوشش تحصیلی، وضوح اهداف، رضایت از محیط تحصیل) که با خلاقیت در آمیختگی دارند یعنی مؤلفه‌های موجود در خلاقیت با مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی در آمیخته‌اند. آلبرت^۱ (۲۰۰۵) در مطالعات خویش انگیزه‌های درونی دانش‌آموزان را عامل خلاقیت می‌داند. دانش‌آموزان خلاق ویژگی‌هایی مانند انگیزش و پیشرفت سطح بالا، توان و قدرت برخورد با موانع تحصیل، توانایی ابزار وجود، اعتماد به نفس بالا دارند این ویژگی‌ها در دانش‌آموزان سازگار در تحصیل نیز به چشم می‌خورد که کوشش تحصیلی، درک روشنی از اهداف و رضایت از محیط تحصیل، نمونه‌ای از آنهاست. تا زمانی که فرد توانایی بروز روش‌های جدید و نوآورانه و برقراری ارتباط بین فردی و اجتماعی مناسب نداشته باشد نمی‌تواند سازگاری و از این میان سازگاری تحصیلی داشته باشد، از طرفی در این فرضیه نقش انگیزش تحصیلی هم در میان است. یکی از شرایط بروز خلاقیت انگیزه درونی است و سازگاری هم با انگیزش دارای ارتباط است. بنابراین انگیزه درونی عمده‌تأ کارآیی و تأثیرات عمیق‌تری در طول زندگی افراد دارند به‌عنوان ذخایر پراثرتری به شمار می‌روند که عملکرد تحصیلی و سازگاری تحصیلی فرد را در حیطه‌هایی گسترده از جمله خلاقیت، سازگاری تحصیلی تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین رابطه معنادار خلاقیت با سازگاری تحصیلی درست به نظر می‌رسد. بنابراین خلاقیت، یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های سازگاری تحصیلی و انگیزش تحصیلی شمرده می‌شود و در پژوهش حاضر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به این که این پژوهش در شهرستان رباط کریم انجام شده تعمیم نتایج به سایر مناطق با احتیاط صورت گیرد. پژوهش میدانی متضمن استفاده از پرسشنامه به صورت خود گزارش‌دهی است. ممکن است پاسخ‌ها از سوی شرکت‌کنندگان تحریف شده باشد و سنججه‌های مورد نظر شرکت‌کنندگان را نشان ندهد. امکان

1. Albert

کنترل برخی متغیرها (هوش، اجتماعی و محیطی فراهم نبود. در این پژوهش به دلیل وجود مشکل در اجرا و تفسیر پرسشنامه های تورنس، لویی سلیه در این زمینه در خصوص اندازه-گیری خلاقیت از آزمون خلاقیت عابد (۱۳۷۲) استفاده شد. پیشنهاد می شود معلمان و مشاوران تحصیلی در افزایش سازگاری تحصیلی دانش آموزان به نقش خلاقیت و انگیزش تحصیلی توجه کنند. پیشنهاد می شود این مدل، بر روی سایر گروه های آموزشی از جمله تیز هوشان - دانشجویان مورد بررسی قرار گیرد. آیا همین عوامل تأثیر گذار، در پژوهش حاضر به همین شکل در گروه های دیگر تأثیر گذار است؟ همچنین توصیه می شود معلمان و مربیان تعلیم تربیت شرایط مناسب را برای رشد سازگاری تحصیلی و انگیزش را برای دانش آموزان فراهم نمایند. توصیه می شود در آموزش، از روش های استفاده شود منجر به پرورش خلاقیت، افزایش انگیزه و ارتقاء سازگاری تحصیلی دانش آموزان شود. پیشنهاد می شود که پژوهشگران برای پیش بینی سازگاری تحصیلی به نقش توانایی های شناختی و ذهنی و کاربردهای اجرایی و تنظیم شناختی هیجان را مورد توجه قرار دهند و به واسطه اهمیت سازگاری، خلاقیت و انگیزش در زندگی تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان لازم است این متغیرها به روش های قابل قبولی در آنان تقویت شود. در این پژوهش ما این متغیرها را از طریق کمی مورد بررسی قرار دادیم توصیه می شود که در تحقیقات آتی متغیرهای پژوهش را با روش های دیگر به ویژه آمیخته مورد بررسی قرار دهند. پژوهشی که رابطه بین خلاقیت و سازگاری تحصیلی دانش آموزان با میانجی گری انگیزش تحصیلی را مورد مطالعه قرار داده باشد؛ یافت نشده نتایج این پژوهش می تواند برای دست اندرکاران آموزشی راهگشا، مفید و سودمند باشد.

سیاسگزاری: این مقاله مستخرج از رساله دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی است. نویسندگان مقاله بر خود لازم می دانند از زحمات کلیه عزیزانی که ما را در اجرای این پژوهش یاری رسانده اند تشکر و قدردانی نمایند.

منابع و مآخذ

- افروز، غلامعلی. (۱۳۹۳). *روانشناسی ازدواج و شکوه همسری*، تهران: دانشگاه تهران.
- احدی، مریم؛ رضایی، نورمحمد؛ دلاور، علی و پادروند، نادر. (۱۳۹۲). آموزش خلاقیت به دانش-آموزان و تأثیر آن بر افزایش سطح مؤلفه‌های، سیالی، ابتکار، انعطاف پذیری و بسط، *فصلنامه علمی-پژوهشی، ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۳(۱)، ۱-۱۸.
- اردلان، الهام و حسین چاری، مسعود. (۱۳۹۰). پیش بینی سازگاری تحصیلی بر اساس مهارت‌های ارتباطی با واسطه باورهای خودکارآمدی، *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۱۷(۶)، ۱-۲۸.
- بدری، مریم؛ شیخ، مهدی؛ احمدی، خدابخش و طباطبایی، سید موسی. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش تفکر واگرا بر خلاقیت کودکان، *فصلنامه علمی-پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۳(۱)، ۵۵-۷۰.
- برون، سارا؛ حیدری، علیرضا؛ بخیارپور، سعید و برون، سیما. (۱۳۹۲). تأثیر آموزش حل خلاقه مسئله بر مؤلفه‌های خلاقیت دانش آموزان، *فصلنامه علمی-پژوهشی خلاقیت و ابتکار در علوم انسانی*، ۲(۸)، ۵۵-۷۱.
- برومند اعلم، شهر بانو. (۱۳۹۶). تأثیر بکارگیری تکنولوژی آموزشی در تدریس بر انگیزه تحصیلی و شرکت در فعالیت‌های فوق بر نامه دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- بهادری خسروشاهی، جعفر و حبیبی کلیدر، رامین. (۱۳۹۶). تأثیر مهارت‌های ارتباطی بر انگیزش تحصیلی و سازگاری تحصیلی. دانش آموزان دوره متوسطه. *فصلنامه علمی-پژوهشی آموزش و ارزشیابی*، ۱۰(۳۹)، ۱۵۱-۱۷۳.
- ریو، جان مار شال. (۱۹۹۸). *انگیزش و هیجان*، ترجمه یحیی سید محمدی. (۱۳۹۶)، تهران: نشر ویرایش.
- زارعی، حیدر علی، سرداری، باقر. (۱۳۹۴). سهم ناشناخته سبک‌های تفکر و یادگیری در فرآیند آموزش، تهران: نشر ساوالان، چاپ اول.

حیدری، محبوبه؛ سیمین، حسینیان و رسولی، رویا. (۱۳۹۵). رابطه انواع سبک‌های تفکر و سازگاری آموزشی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه، مجله علمی-پژوهشی اندیشه‌های تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء، ۲(۲)، پاییز ۹۵، ۱۵۸-۱۸۶.

زارعی، حیدر علی و میرهاشمی، مالک. (۱۳۹۱). ارتباط سبک‌های تفکر با سازگاری تحصیلی در دانشجویان پرستاری، دو ماهنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره دهم، شماره سوم، پی در پی ۳۸، مرداد و شهریور ۹۱، ۳۸۹-۳۹۵.

سماوی، سید عبدالوهاب، ابراهیمی، کلثوم و جاودان، موسی. (۱۳۹۵). بررسی رابطه درگیری تحصیلی، خودکارآمدی و انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی بندر عباس، فصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، سال چهارم، شماره هفتم، پاییز و زمستان ۹۵، ۷۱-۹۲.

سلیمی، مستانه و فتحی، محمد. (۱۳۹۴). رابطه بین انگیزش پیشرفت (انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و عدم انگیزش) با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی، اولین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران.

شهرابی، سمیرا. (۱۳۹۵). تأثیر روش حل مسئله با استفاده از کامپیوتر بر یادگیری و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جنوب تهران.

شیرزاد، امیر. (۱۳۹۲). بررسی رابطه خلاقیت و سازگاری اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه آموزش و پرورش ناحیه ۲ شیراز، ارائه در اولین کنفرانس بین‌المللی حماسه سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی رودهن.

صوفی، صلاح. (۱۳۹۱). سهم متغیرهای خود پنداره، انگیزش تحصیلی خود مختار، راهبردهای یادگیری خود تنظیم، عزت نفس کلی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی، پایان نامه دکترای تخصصی، رشته روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.

عینی، پریا، کریمی، بهروز. (۱۳۹۷). رابطه سبک‌های دلبستگی و خلاقیت هیجانی با سازگاری تحصیلی در دانشجویان دوره کارشناسی ارشد دختر، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران، دو فصلنامه جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، شماره ۱، بهار ۹۷، ۱۳-۳۰.

فتحی، گونا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه امید، خودکارآمدی، انگیزش تحصیلی با سازگاری تحصیلی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه ارومیه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روانشناسی تربیتی.

فیروزآبادی، سمیه سادات. (۱۳۹۴). پیش‌بینی خلاقیت بر اساس ابعاد شخصیت با نقش واسطه‌گری انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان، مجله علمی پژوهشی پژوهش‌های برنامه درسی، انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دوره پنجم، شماره دوم، ۱۲۱-۱۴۱.

قربانی، فاطمه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه انگیزش تحصیلی، خودپنداره تحصیلی و اشتیاق به مدرسه با پیشرفت تحصیلی در نوجوانان بی‌سرپرست، دانشگاه محقق اردبیلی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی.

قمری، محمد. (۱۳۹۲). رابطه بین سرمایه اجتماعی و انگیزش با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر کرج، مجله آموزش و ارزشیابی علوم تربیتی، تابستان ۹۲، دوره ۶، شماره ۴۵، ۲۲-۵۸. کدیور، پروین و فرزاد. (۱۳۸۶). مطالعه عوامل موثر بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان، فصلنامه علمی-پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز، سال دوم، ۸۵-۱۰۸.

کریمی، یوسف. (۱۳۹۵). روانشناسی تربیتی، چاپ هیجدهم، تهران: نشر ارسباران.

کوپایه‌ئیها، مریم حسینی، افضل السادات و رضوی نعمت‌الهی، ویدا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه تفکر با خلاقیت و خلاقیت هیجانی. فصلنامه علمی-پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره سوم، شماره ۱، تابستان ۹۲، ۱۷۶-۲۰۰.

محللاتی، ریحانه؛ ابوالمعالی، خدیجه. (۱۳۹۵). مقایسه ابعاد سازگاری تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان ایرانی و مهاجر دوره متوسطه با توجه به ملیت-نوع مدرسه و جنسیت آنان، مجله علمی پژوهشی نوآوری‌های آموزشی، شماره ۶۰، ۹۹-۱۱۸.

معروفی، یحیی؛ پورجمشیدی، مریم و مرادی، حمید. (۱۳۹۵). پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان از طریق سواد فناورانه معلمان، *مجله فناوری برنامه درسی دانشگاه بیرجند*، سال اول، شماره ۲، زمستان ۹۵، ۳۱-۴۳.

موسوی، فرانک؛ رضایی، عباس و سیفی، افشین. (۱۳۹۴). *بررسی رابطه بین خلاقیت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه*، محل انتشار: در اولین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی ایران، ۱۳۹۴.

وحدتی، سعیده؛ حجت‌خواه، سید محسن و رشیدی، علیرضا. (۱۳۹۵). *پیش‌بینی سازگاری تحصیلی بر اساس خودپنداره تحصیلی با میانجیگری انسجام خانواده، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشنامه تربیتی*، سال یازدهم، پاییز ۹۵، شماره ۴۸، ۱۱۷-۱۳۲.

یاسمی نژاد، پریسا؛ طاهری، مرضیه؛ گل محمدیان، محسن و واحدی، حسن. (۱۳۹۲). *رابطه خودتنظیمی با انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران، دوفصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه شاهد*، سال بیستم، دوره جدید شماره ۳، زمستان ۹۲، ۳۲۵-۳۳۸.

Albert.r,(2005).Evaluation of Human Intelligence, www.biologyonline.org/8/5-Ilcreativigl/Learniny.htm.

Akomolafe,M.J,Ogunmakim,A.,andFasootoG,M.(2013).The role of academic self- efficacy,academic motivation and academic self-concept in predicting secondary school students academic performace *journal of educational and social research*. 3(2),335-343.

Areepattamannil,SH.(2011).*Academic self-concept ,academic motivation,academic engagement ,and achievement :A mixed methods study of Indian adolescents in canada .ph.D.dissertation,queen,suniversity,Ontario,Canada,1-200*

Arya,Manisha B Maurya, Sumanda. (2016). Relationship Between Creativity, Intelligence and Academic Achievement, academic adjustment Among School Going Children, *Stud Home, Scl*,10(-1-3):1-7.

- Averill, J., & Nunley, E. (2010). Neurosis: the dark side of emotional creativity. *The dark side of creativity*, 255-276.
- Deepika Sharma and sushman Sharma (2018). Relationship Between Motivation and Academic achievement –academic adjustment, *International Journal of Advances in Scientific Research*, Issn:2395-3616.
- Deneia.M and Thomas Keisha(2016).self-efficacy,motivationand academic adjustment among African American women attending institution of Higher education .*the journal of Negro education*, Vol.78,No.2(spring ,2016),pp.159-171.
- Kanchan, (2017). Creativity as Relate to Adjustment of Adolescents of Adolescents. *The International Journal of Indian Psychology* .Issn 23918-5396 (e) ISSN: 23919-39129(P).
- Kotresh Wars Waxy Surapuramath (2014) a Study of Relationship between Creative /and Academic Achievement,academic adjustment of Secondary School Pupils, International, *Journal of Sciences Vome*, and 3 Special Issue: 2014:305-309 New Delhi Publishers.
- Sternberg, R. J. (2012). The assessment of creativity: An investment-base approach. *Creativity Research Journal*, 24(1), 3-12.
- . Kline,R,B .(2016).*principles and practice of structural equation modling* ,edition 2,Guilford press,new York and London.
- Mishra, mridula & garage,kanika.(2016).relationship between creativity traits and academic adjustment–academic performance of management students Indiah.
www.researchgate.net 304943263
- Pettus,K.R.(2008).*The relationship of parental monitoring to community college education level ,and student residence* .unpublished Ph.D.Tesise ,Carolina University .
- Singh, manju and singh, sureshmeta.(2016).A study of relationship between adjustment and creativity of B.Ed .trainees.international *journal of Applied Resarch*, 2016:2(3):325-231
- Subhash, Sarkar and Sangita banicia, (2017). A study on the Adjustment and Academic Achievement of Adolescent Students.

- International Journal Research-Grantaalayah Acknowledge Repository.*
- T.D.Sikhwari (2016). A study of Relationship between Motivation, Self-Concept and Academic Achievement of Students at a University in Limpopo Province, *South Africa*. In *tJduSei*, 8(1):19.25-(2016
- . Belle. (2003).Creativity , Some Definitions, The Creative Personality , the Creative Process , the Creative Classroom .in *.Gifted Education International* , Jolt, 41 , PP , 63-791.
- Yildrimi, A. (2010). Creativity in early childhood education program, *Procedia social and behavior science*.9,(12),1565-1561.

